

MIGRANCI UKRAIŃSCY W POLSCE W LATACH 2014-2017Jan A. WENDT^{1*}, Izabela LEWANDOWSKA², Tomasz WISKULSKI³¹ Uniwersytet Gdański, Wydział Oceanografii i Geografii, Gdańsk; jan.wendt@ug.edu.pl² Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wydział Humanistyczny, Olsztyn; iza.lewandowska@uwm.edu.pl³ Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu, Wydział Turystyki i Rekreacji, Gdańsk;

tomasz.wiskulski@awfis.gda.pl

* Korespondencja

Streszczenie: Wejście Polski do UE i NATO, swoboda przemieszczania się wewnątrz UE i wzrost gospodarczy stworzył nowe możliwości migracji zarobkowej w Polsce. Polska stała się atrakcyjnym z ekonomicznego punktu widzenia celem migracji dla tysięcy mieszkańców Ukrainy. Dodatkowo konflikt na Ukrainie doprowadził do zwiększenia migracji z tego kraju. Praca ma na celu ukazanie zróżnicowania statusu formalnego migrantów z Ukrainy w Polsce. Jak również wskazanie zmian liczby migrantów ekonomicznych z Ukrainy. Do analizy zmian potoku migracji wykorzystano dane Urzędu do Spraw Cudzoziemców. W 2016r. około 127 tys. obywateli Ukrainy miało prawo do legalnego pobytu w Polsce. Tylko 2016r. polskie placówki dyplomatyczne wydały 1,1 mln wiz uprawniających do pobytu w Polsce od 3 do 6 miesięcy. Po wprowadzeniu ułatwień dla obywateli Ukrainy wjeżdżających do UE (11.06.2017) spodziewany jest spadek liczby imigrantów ukraińskich w Polsce.

Słowa kluczowe: gospodarka, imigranci, migracje, Polska, Ukraińcy.

UKRAINIAN MIGRANTS IN POLAND IN THE YEARS 2014-2017

Abstract. Poland's accession to the EU and NATO, freedom of movement within the EU and economic growth created new opportunities for labor migration in Poland. Poland has become an attractive from an economic point of view the goal of migration for thousands of Ukrainians. In addition, the conflict in Ukraine has led to increased migration from this country. The work aims to show the diversity of the formal status of migrants from Ukraine in Poland. And also an indication of changes in the number of economic migrants from Ukraine. The data of the Office for Foreigners were used to analyze changes in the migration pipeline. In 2016 about 127 thous. Ukrainian citizens had the right to stay legally in Poland. Only 2016. Polish diplomatic missions issued 1.1 million visas entitling them to stay in Poland for 3 to 6 months. After introducing facilitations for Ukrainian citizens entering the EU (11/06/2017), the number of Ukrainian immigrants in Poland is expected to decrease.

Keywords: economy, immigrants, migration, Poland, Ukrainians.

1. Wstęp

Po odzyskaniu niepodległości po I wojnie światowej 35% ludności i obywateli kraju należało do mniejszości narodowych lub etnicznych. W nowych granicach, po II wojnie światowej, Polska zgodnie z ówczesną ideologią miała stać się krajem o prawie jednorodnej strukturze etnicznej. Według oficjalnych informacji około 98% ludności kraju stanowili Polacy. W latach 1945-1989, za wyjątkiem mającej miejsce bezpośrednio po wojnie repatriacji ludności polskiej z kresów wschodnich oraz powrotami uchodźców i żołnierzy polskich do ojczyzny, to Polska była krajem emisji emigrantów, a niech ich celem. Jednak pomimo przyjazdu części Polaków z ziem zagarniętych przez ZSRR, setki tysięcy Polaków pozostało poza granicami kraju. Wejście Polski do Unii Europejskiej i do NATO, wolność podróżowania w ramach UE oraz rozwój gospodarki, stworzyły nowe możliwości dla migracji zarobkowej z Polski. Jednocześnie Polska stała się atrakcyjnym z ekonomicznego punktu widzenia celem migracji dla licznych mieszkańców Białorusi i Ukrainy, w tym wielu polskiej narodowości. Także wojny prowadzone przez Rosję w Czeczeni spowodowały napływ do Polski około 50 tys. Czeczenów, a konflikt na Ukrainie doprowadził do wzrostu migracji z tego kraju (Wendt, 2016a).

Ostatnie konflikty na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej postawiły przed Polską nowe problemy związane z migracją do Europy ludności z państw ogarniętych wojną. Z jednej strony solidarność, kluczowe w polskiej historii końca XX wieku słowo – symbol, skłania do przyjęcia jak największej liczby uchodźców, z drugiej strony, tradycyjne społeczeństwo polskie z niepokojem śledzi zagraniczne doniesienia prasowe o wzrastającej liczbie imigrantów w zachodnich i południowych krajach Unii Europejskiej. Jednak głównym celem tych migrantów, w większości ekonomicznych, z Afryki Północnej oraz z Azji, niezmiennie pozostają kraje skandynawskie oraz bogate i hojnie rozdzielające wsparcie socjalne państwa „starej” Unii Europejskiej. Trudno zrozumieć, a jeszcze trudniej uzasadnić silne fobie antyimigranckie w Polsce oraz coraz liczniejsze manifestacje organizacji narodowych pod hasłami antyislamskimi, w sytuacji, w której imigrantów z państw islamskich w Polsce, w zauważalnej liczbie nie ma. Są za to liczni imigranci zarobkowi, zwłaszcza z państw sąsiadujących z Polską na północnym-wschodzie i na wschodzie, z Rosji, z Białorusi, a przede wszystkim z Ukrainy (Wendt, 2016b).

Badania migracji mają już bogatą literaturę sięgającą z fundamentalną pracą S. Castles i M.J. Millera, *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* z 1993 r. Podobnie literatura i analiza przyjazdów obywateli Ukrainy do Polski sięga końca ubiegłego wieku (Okólski, 1997; Fedyuk, Kindler, 2016) i jest bardzo obszerna zarówno po stronie polskiej jak i ukraińskiej (Vollmer, Malynowska, 2016). W kolejnych pracach przedstawiono wyniki badań nad migrantami w Polsce (Górny et al., 2013), a także migrację zarobkową z Ukrainy (Bieniecki et al., 2008; Grabowska-Lusińska, Żylicz, 2008;

Brunarska et al.; 2016; Jarecki, 2017). Szczegółowe badania pozwoliły na dokładną charakterystykę migrantów, np. na określenie ich zróżnicowanej sytuacji prawnej (Grzymała et al., 2008). W badaniach nad migracjami pojawiły się nowe podejścia teoretyczne i metody (Górny, Napierała, 2011). Zbadano zatrudnienie migrantów przybywających do Polski w gospodarstwach domowych (głównie w stolicy), co zaowocowało analizami M. Kindler i pozostałych pracowników Ośrodka Badań nad Migracjami UW (Kindler, 2011; Kindler, Szulecka, 2013; Kindler et al., 2016). Tak więc zagadnienie migracji obywateli Ukrainy do Polski wydaje się być stosunkowo dobrze opisane. Z tego względu niniejsza praca jest próbą ukazania ostatnich (do I połowy 2017r.) ilościowych zmian w potokach migracji ukraińskiej do Polski oraz jej wewnętrznego zróżnicowania pod względem prawnego statusu migranta.

Celem niniejszego opracowania pracy jest przedstawienia zmian liczby przebywających w Polsce Ukraińców oraz próba ukazania zróżnicowania prawnego statusu ich pobytu. Do analizy zmian potoku migracji wykorzystano dane Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Podobnie jak i w przypadku próby wskazania trendu w przypadku wniosków o ochronę międzynarodową i legalizację pobytu w Polsce. Ze względu na fakt, iż Urząd do Spraw Cudzoziemców podaje dane w ujęciu kwartalnym, te same okresy czasowe zostały uwzględnione w analizie. Okres analizy obejmuje lata 2014-2016 i pierwszą połowę 2017 r. co wynika z faktu rozpoczęcia w 2014 r. konfliktu na Krymie oraz walk we wschodniej Ukrainie, które miały niewątpliwy wpływ na zmiany wielkości migracji z Ukrainy do Polski. Część danych wykorzystanych w analizie sięga 2008 r. dla podkreślenia skali zmian, które zaszły po wybuchu konfliktu w tym kraju. W artykule zastosowano proste analizy danych statystycznych pokazujących zmiany liczby uchodźców lub emigrantów ekonomicznych oraz podjęto próbę pokazania jej sezonowości i kształtującego się trendu.

2. Czynniki wpływające na migracje z Ukrainy do Polski

Już kilka lat po przyjęciu Polski do Unii Europejskiej można było łatwo zauważyć wzrost liczby pracowników z Ukrainy w Polsce. Początkowo byli to głównie pracownicy sezonowi, zatrudniani najczęściej do pracy w rolnictwie, przy zbiorach, a w miastach podejmujący się opieki na osobami starszymi oraz nisko płatnych i nie wymagających profilowanego wykształcenia prac w budownictwie czy przy sprzątnięciu mieszkań. Jednak w ostatnich pięciu latach zauważamy wyraźny wzrost liczby i obecność Ukraińców w Polsce. Pracują jak wcześniej w rolnictwie, w budownictwie, przy sprzątnięciu mieszkań i firm, ale coraz częściej widoczni są także jako pracownicy w restauracjach, na stanowiskach kasjerów w sklepach, a po nostryfikacji dyplomów i uprawnień zawodowych, lecżą w przychodniach i wykładają na uczelniach. Na ich obecność wpływają zarówno czynniki związane z sytuacją w rodzinnym

kraju, jak i czynniki ekonomiczne wynikające ze zmian społecznych i gospodarczych w Polsce. Do tych pierwszych bez wątpienia zaliczyć można pogłębiający się kryzys polityczny na Ukrainie, niestabilną sytuację w obwodach donieckim i ługańskim, praktycznie pozostających pod kontrolą separatystów zależnych od Rosji, zajęcie Krymu przez Rosję oraz trudną sytuację gospodarczą Ukrainy (Stoklosa, 2017). Wysokie ceny, przy niskich wynagrodzeniach, duży poziom korupcji, brak stabilizacji i prawdopodobnie brak wiary w poprawę sytuacji w kraju stanowiły już od kilku lat czynniki sprzyjające masowej emigracji zarobkowej (Hoffman et al., 2011; Brunarska et al., 2012). Z kolei ze strony Polski, w której brakuje w zasadzie w każdej profesji pracowników z powodu dużej migracji młodych Polaków, starzenia się ludności i przywrócenia wieku emerytalnego na poziomie odpowiednio 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn, przy dobrej koniunkturze gospodarczej i przy niskim poziomie bezrobocia, występuje duże zapotrzebowanie na pracowników, już nie tylko sezonowych czy zatrudnianych do prostej, nie wymagającej kwalifikacji pracy (Kałuża-Kopias, 2016; Wendt, 2016a). Te dwie grupy czynników, występujące w tym samym czasie dały efekt synergii, któremu zawdzięczamy obecność setek tysięcy emigrantów – pracowników z Ukrainy w Polsce.

Dodatkowymi bodźcami sprzyjającymi migracjom z Ukrainy do Polski są czynniki historyczne, kulturowe i językowe oraz polska polityka prowadzona w zakresie ułatwień dla mniejszości polskiej poza granicami macierzy. „Karta Polaka” opublikowana w dzienniku ustaw (DzU z 2007, nr 180, poz. 1280, z dnia 28.09.2007) weszła w życie 29 marca 2008 r., po sześciu miesięcznym *vacatio legis*. Nie przez przypadek pierwsze pozytywnie rozpatrzone wnioski o przyznanie tej karty podjęto w polskim konsulacie we Lwowie na Ukrainie już dwa dni później. Posiadacze „Karty Polaka” cieszą się szeregiem uprawnień w Polsce. Do najważniejszych z punktu widzenia migracji, legalizacji pobytu i podjęcia pracy należą zwolnienie z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę oraz prawo do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej na takich samych zasadach jak obywatele polscy. Dla wielu młodych Polaków, obywateli Ukrainy, istotne jest prawo do studiowania, także na studiach doktoranckich oraz prawo do ubiegania się o stypendia wraz z możliwością skorzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej w stanach nagłych. Biorąc pod uwagę powyższe, posiadacz „Karty Polaka” cieszy się uprzywilejowaną pozycją w stosunku do innych emigrantów.

3. Migracje z Ukrainy – uchodźcy a legalizacja pobytu w latach 2014-2017

3.1. Migranci z Ukrainy na tle uchodźców i osób objętych ochroną międzynarodową

Migrantów przybywających do Polski można podzielić na trzy grupy ze względu na rodzaj pobytu, o który wnioskuje. Najmniejszą pod względem liczby grupę stanowią migranci ubiegający się o ochronę międzynarodową, status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pobyt tolerowany. Kolejna grupa to osoby występujące o legalizację pobytu. Należą do niej migranci, którzy zamierzają osiedlić się w Polsce lub przedłużyć swój pobyt na okres dłuższy niż zezwala na to przyznana im wcześniej wiza. Przysługuje im prawo do wnioskowania o pobyt czasowy, pobyt stały lub o status rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej. Do trzeciej, najliczniejszej grupy można zaliczyć typową migrację ekonomiczną, w tym także sezonową.

W 2014 r. wnioski o nadanie statusu uchodźcy złożyło w Polsce 6621 osób, wśród których z Federacji Rosyjskiej napłynęło 2772 aplikacje (41,9%) z Ukrainy 2253 aplikacje (34,0%), z Gruzji odpowiednio 652 (9,8%), z Armenii – 126 (1,9%), z Tadżykistanu – 107 (1,6%), z Syrii 104 (1,6%), z Kirgistanu – 101 (1,5%), z pozostałych państw liczba wniosków stanowiła mniej niż 1% liczby złożonych aplikacji, np. z Wietnamu – 55 (0,8%) i z Kazachstanu 52 wnioski (0,8%).

W Polsce w 2015r. złożono 11 tys. wniosków o przyznanie statusu uchodźcy. Pozytywnie rozpatrzono prawie 350 z nich. Najwięcej wniosków – 7,5 tys. złożyli obywatele Rosji(68%), w większości narodowości czeczeńskiej oraz Ukrainy – 2,2 tys.(20%). Wnioski złożyli także obywatele Tadżykistanu – 500 osób (4,5%) i Gruzji – 384 (3,5%) oraz Syrii – 289 (2,6%). Najwięcej pozytywnych decyzji o nadaniu statusu uchodźcy uzyskali obywatele Syrii (202), Iraku (24), Rosji (20), Białorusi (13) oraz Afganistanu (8) osób. Prawo do ochrony uzupełniającej udzielono głównie Rosjanom (227), Irakijczykom (39), Ukraińcom (30) oraz Syryjczykom (23). Pod względem złożonych i zaakceptowanych wniosków o pobyt tolerowany na pierwszym miejscu także znajdują się obywatele Rosji (304), Gruzji (45), Armenii (27) i Ukrainy (18).

W 2016 r. wnioski o status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pobyt tolerowany złożyło w Polsce ponad 12 tys. osób. Struktura pochodzenia osób ubiegających się o nadanie jednej z wyżej wymienionych form ochrony międzynarodowej była podobna jak w ubiegłych latach. Wnioski z Rosji stanowiły 73%, z Ukrainy 11%, z Tadżykistanu 7%, z Armenii 3%, a z Gruzji 1%. Umorzono 9,5 tys. wniosków, a negatywnie rozpatrzono ponad 2 tys. Umorzenie wniosku następowało najczęściej w przypadku braku zainteresowania ze strony wnioskodawcy kontynuacją procedury lub opuszczenia przez niego terytorium Polski – najczęściej wyjazdu zainteresowanej osoby do jednego z zachodnich państw Unii Europejskiej. Wśród umorzonych wniosków przeważały aplikacje z Rosji (81%), z Tadżykistanu (7%) i z Ukrainy (5%). Jedną z powyższych międzynarodowych form ochrony otrzymało

w Polsce jedynie 390 cudzoziemców, a 177 dostało zgodę na pobyt stały ze względów humanitarnych. Z Rosji pochodziło 129 pozytywnie rozpatrzonych wniosków, z Ukrainy 97, z Syrii 43, a z Iraku 18 wniosków.

W pierwszej połowie 2017r. wnioski o status uchodźcy lub ochrony uzupełniającej złożyło w Polsce 3182 cudzoziemców. Zdecydowana większość z nich pochodziła z państw sukcesorów byłego ZSRR, Czeceńcy z Rosji (71%), Ukraińcy (13%), Tadźycy (4%), Ormianie (2%). Jedną z form międzynarodowej ochrony przyznano w Polsce 170 osób z Ukrainy, 43 z Rosji, 19 z Syrii i 11 z Tadżykistanu. Umorzono lub negatywnie rozpatrzono 2900 wniosków, a pozytywne decyzje nastąpiły jedynie w przypadku 282 aplikacji.

W 2015r. złożono w Polsce 4927 wniosków o udzielnie ochrony międzynarodowej, które dotyczyły 12 325 osób, czyli prawie dwukrotnie więcej niż w 2014r. Tak jak w ubiegłym roku najwięcej wniosków, 7989 złożyli obywatele Federacji Rosyjskiej (65%), 2305 obywatele Ukrainy (19%) oraz Tadżykistanu – 541 wniosków, Gruzji – 394, Syrii – 295, Armenii – 195 i z Kirgistanu – 147 wniosków. Status uchodźcy otrzymało 348 obcokrajowców, w tym przyznano go 203 Syryjczykom, 24 Irakijczykom, 21 obywatelom Federacji Rosyjskiej. Ochronę uzupełniającą przyznano 167 osobom, a zgodę na pobyt tolerowany otrzymało 122 cudzoziemców. Umorzono ok. 8,7 wniosków i 2,9 aplikacji rozpatrzono negatywnie.

Z porównania liczby złożonych w 2016 r. i w pierwszej połowie 2017 r. podań o ochronę międzynarodową wyraźnie widać spadek o ok. 60% ogólnej liczby składanych wniosków, których kulminacja miała miejsce w 2016 r. Maleje też liczba aplikacji składanych przez Ukraińców, którzy w 2014 r. złożyli 2253 wniosków, w 2015 r. – 2305 wniosków, w 2016 r. – 1306 wniosków, a w pierwszej połowie 2017 r. tylko 413 wniosków, co może świadczyć o postępującej stabilizacji politycznej i gospodarczej na Ukrainie.

3.2. Wnioski o prawo pobytu Ukraińców w Polsce

Od 1 maja 2014 r. weszły w życie przepisy uchwalonej 12.12.2013 r. nowej ustawy o cudzoziemcach. Pozwalają one na przyznanie prawa do pobytu do trzech lat, składanie wniosku nawet na dzień przed upływem terminy przyznanej wcześniej wize, ułatwiają uzyskanie jednego zezwolenia na pobyt i pracę. Na nowych przepisach skorzystali przede wszystkim migranci z państw sukcesorów dawnego ZSRR, w tym z Ukrainy. Ze względu na sytuację wewnętrzną w tym kraju nastąpił o 77% wzrost liczby wniosków o legalizację pobytu obywateli Ukrainy w Polsce. W 2014 r. wojewodowie przyjęli ponad 47 tys. wniosków o zgodę na pobyt czasowy, stały i status rezydenta, w tym obywatele Ukrainy złożyli 28,3 tys. wniosków, co stanowi 60% wszystkich spraw o legalizację pobytu. Dla porównania w 2014 r. wnioski obywateli Ukrainy stanowiły 44%, a rok wcześniej 33%. W 2015 r. na 92,9 tys. wniosków Ukraińcy złożyli 58,7 tys. (63%), a w kolejnym roku na 152 tys. wniosków już 96,5 tys. Podobna prawidłowość widoczna jest w pierwszej połowie 2017 r. Tylko w okresie od stycznia do końca czerwca 2017 r. cudzoziemcy złożyli w Polsce

89 tys. wniosków o zezwolenie na pobyt, w tym 58 tys. wniosków pochodzi z Ukrainy. Mając na względzie, iż liczba wniosków ukraińskich z roku 2016, w porównaniu do roku wcześniejszego, wzrosła o 64%, to przy zachowaniu tej tendencji, można się spodziewać, iż podobny wzrost będzie miał miejsce również w 2017 r. Drugą największą grupą pod względem liczby złożonych wniosków stanowili obywatele Białorusi – 4,5 tys. a trzecią Indii – 3,5 tys. podań.

Sytuację wpływającą na wzrost liczby obywateli Ukrainy ubiegających się o prawo pobytu stałego w Polsce zmieni zniesienie obowiązku posiadania wizy przez Ukraińców. 11 czerwca 2017 r. obowiązek wizowy dla Ukraińców został w Polsce zniesiony, co w praktyce oznacza prawo do 90-dniowego bezwizowego pobytu w Polsce, przy spełnieniu pozostałych, zgodnych z zapisami ustawy, wymagań. Dodatkowo obywatele Ukrainy będą mogli podejmować pracę, pod warunkiem posiadania odpowiednich dokumentów (np. zezwolenia na pracę).

Osobnym zagadnieniem jest liczba wydawanych przez polską ambasadę i placówki konsularne wiz uprawniających do przyjazdu do Polski i Unii Europejskiej. Interesujące, jednak wymagające przeprowadzenia dodatkowych badań, są motywacje podawane przez aplikujących o polską wizę obywateli Ukrainy oraz ich wewnętrzne zróżnicowanie na terytorium Ukrainy. Jednak od 2017 r., ze względu na zniesienie obowiązku wizowego będzie miało bardziej poznawczy niż aplikacyjny charakter. Należy podkreślić, iż tylko w 2016 r. polskie placówki dyplomatyczne wydały 1,1 mln wiz uprawniających do pobytu w Polsce od 3 do 6 miesięcy.

Według danych Komendy Głównej Straży Granicznej w okresie VI-VIII 2017 r. 2 749 591 obywateli Ukrainy przekroczyło granicę Polski, co oznacza wzrost o 12,9% w stosunku do analogicznego okresu w 2016 r. (Zniesienie obowiązku..., 2017). Jednak po wprowadzeniu ułatwień dla obywateli Ukrainy wjeżdżających do UE (11.06.2017) spodziewany jest spadek liczby imigrantów ukraińskich w Polsce, gdyż część z nich prawdopodobnie przejedzie przez Polskę tranzytem kierując się do innych państw Unii Europejskiej.

4. Ukraińcy zatrudnieni w Polsce w latach 2011-2017

Liczba obywateli Ukrainy przebywających w Polsce jest stosunkowo trudna do oceny, pomimo obowiązującego ruchu wizowego. Raz, z powodu bardzo różnorodnych form prawnych zezwalających na pobyt, w tym pobyt stały, czasowy, pobyt Ukraińców korzystających z ochrony międzynarodowej i studiujących w Polsce. Dwa, ze względu na nieokreśloną liczbę obywateli Ukrainy po prostu przebywających w Polsce nielegalnie, po terminie zakończenia ważności wizy. Różne doniesienia medialne podają dane sięgające liczby od 1 mln do 1,5 mln pracujących w Polsce Ukraińców. Jednak dane dotyczące liczby

wydanych wiz, liczby osób ubiegających się o prawo pobytu lub pozytywnie rozpatrzonych wniosków o pozwolenie na pracę w Polsce wskazują na znacznie mniejszą skalę zjawiska. przy założeniu, iż uwzględniani są jedynie legalnie przebywający w Polsce obywatele Ukrainy. Dlatego wśród różnych źródeł i danych pokazujących liczbę Ukraińców przebywających w Polsce, najlepiej charakteryzują dane pokazujące zmiany liczby zarejestrowanych przez powiatowe urzędy pracy (PUP) oświadczeń pracodawców o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcom oraz liczba wydanych cudzoziemcom pozwoleń na pracę w Polsce, w tym obywatelom Ukrainy.

Rejestracja oświadczeń dotyczy cudzoziemców podejmujących krótkoterminowe zatrudnienie w Polsce, o których mowa w § 1, pkt 22 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 20 lipca 2011 r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (DzU Nr 155, poz. 919). Należy jednak mieć na uwadze, iż liczba cudzoziemców, którzy podjęli pracę w związku z zarejestrowanym oświadczeniem nie zawsze jest identyczna z liczbą zarejestrowanych oświadczeń. Różnica pomiędzy liczbą zarejestrowanych przez PUP oświadczeń, a liczbą cudzoziemców podejmujących pracę wynika z kilku możliwości. Po pierwsze, dla części cudzoziemców zarejestrowano więcej niż jedno oświadczenie, po drugie – niektórym z nich odmówiono udzielenia wizy i wreszcie po trzecie, część obcokrajowców zrezygnowała z przyjazdu oraz podjęcia pracy w Polsce.

Dla lepszego ukazaniu kształtującej się tendencji w zmianie liczby podejmujących w Polsce pracę obywateli Ukrainy, celowe wydaje się sięgnięcie do danych z przed 2014 r., a w przypadku niniejszej pracy ukazanie zachodzących zmian w dłuższej perspektywie czasowej. W 2008 r. PUP zarejestrowały 156 713 oświadczeń pracodawców o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi, w tym 142 960 o powierzeniu pracy obywatelom Ukrainy (91,22%). W kolejnym roku było to już 188414 oświadczeń, w tym dla Ukraińców 180 133 (95,60%) i w 2010 r. odpowiednio 180 073 i 169 490 (94,12%).

Tabela 1.

Zmiany liczby oświadczeń pracodawców o powierzeniu pracy cudzoziemcom zarejestrowanych przez PUP w Polsce w latach 2011-2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2016*	2017*
Polska ogółem	259777	243736	235616	387398	782222	1314127	634321	947917
Ukraińcy	239646	223671	217571	372946	762700	1262845	614196	904854
Ukraińcy (w %)	92,25	91,77	92,34	96,27	97,50	96,10	96,83	95,46
Polska – zmiana rok/roku (w %)	+44,26	-6,17	-3,33	+64,42	+101,92	+68,00	x	+49,44
Ukraina – zmiana rok/roku (w %)	+41,39	-6,67	-2,73	+71,41	+104,51	+65,58	x	+47,32

*styczeń-czerwiec

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>, 24.11.2017.

W latach 2011-2016 nastąpił ponad pięciokrotny wzrost liczby rejestrowanych przez powiatowe urzędy pracy oświadczeń pracodawców o powierzeniu pracy cudzoziemcom z ok. 260 tys. do 1314 tys. W tym samym okresie w podobnym stopniu wzrosła liczba oświadczeń wydanych dla obywateli Ukrainy, z ok. 240 tys. (2011) do 1262 tys. (2016). Dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej wyraźnie pokazują niewielki spadek liczby rejestrowanych oświadczeń w latach 2012-2013 i po 64% wzroście w 2014 r. skokowy wręcz wzrost oświadczeń pracodawców w kolejnych dwóch latach (tab. 1) odpowiednio o 102% i 68%. Wydaje się warte podkreślenia, iż w całym analizowanym okresie lat 2011-2017 udział oświadczeń o powierzeniu pracy obywatelom Ukrainy niezmiennie sięga powyżej ok. 92% wzrastając o cztery punkty procentowe po 2014 r. do poziomu 96,1% w 2016 r. z liczbą 1262,8 tys. oświadczeń o powierzeniu pracy w Polsce Ukraińcom.

W 2008 r. o pozwolenie na pracę w Polsce ubiegało się jedynie 18 022 cudzoziemców, w tym 5400 Ukraińców (29,96%), w kolejnym roku o takie pozwolenie wystąpiło już 29 340 osób, co stanowiło wzrost o 62,80%, w tym aplikacje z Ukrainy napłynęły w liczbie 9504, co stanowiło wzrost o 76%. W 2010 r. nastąpił prawie o jedną czwartą wzrost podań o zezwolenie na pracę sięgając liczby 36 622, w tym obywatele Ukrainy wystąpili o 12 894 pozwoleń, co stanowiło 35,21% ogólnej liczby złożonych wniosków, przy wzroście o 35,67% wniosków z Ukrainy w stosunku do roku wcześniejszego. W kolejnych latach nastąpił jeszcze większy wzrost podań o zezwolenie na pracę w Polsce, zarówno ogółem, a jeszcze bardziej liczby wniosków obywateli Ukrainy (tab. 2). Już same dane wartości bezwzględnych pokazują ponad trzykrotny wzrost liczby złożonych w okresie ostatnich sześciu lat wniosków od ok. 42 tys. (2011) do 139 tys. (2016), w tym z Ukrainy od 19,8 tys. (2011) do 116,5 tys. (2016).

Tabela 2.

Liczba wniosków cudzoziemców o zezwolenie na pracę w Polsce w latach 2011-2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2016*	2017*
w liczbach bezwzględnych								
Polska ogółem	42268	41619	40827	46905	74149	139119	53383	117031
Z Ukrainy ogółem	19820	21750	21252	28913	57384	116522	44094	98325
Odmowy – Polska	368	957	666	393	884	1024	552	1168
Odmowy – Ukraina	141	625	475	240	565	900	493	1037

*styczeń-czerwiec

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>, 24.11.2017.

Jak wynika z danych polska polityka w zakresie udzielania zezwolenia na pracę ma zdecydowanie liberalny charakter. Na 42 tys. podań (2011) odmówiono pozwolenia jedynie 388 osobom (0,87%) i pomimo znaczącego wzrostu liczby aplikacji liczba odrzuconych wniosków w 2016 r. stanowiła jedynie 0,74%. W tym zakresie celowe wydaje się podkreślenie wyraźnej dynamiki zmian w zakresie liczby wniosków składanych w Polsce. Już w 2011 r. nastąpił wzrost liczby składanych przez obywateli Ukrainy wniosków o ponad

50% w stosunku do roku wcześniejszego, a w kolejnych dwóch latach ustabilizował się na poziomie 52% wniosków. Wyraźny wzrost widoczny jest od 2014 r., w którym Ukraińcy złożyli 61% wniosków, w 2015 r. już 77%, a w 2016r. prawie 84%. W pierwszej połowie 2017 r. z Ukrainy pochodziło także 84% aplikacji (tab. 3).

W poddanym analizie okresie miał miejsce również wzrost ogólnej liczby aplikacji, jednak porównanie zmiany liczby złożonych wniosków rok do roku poprzedzającego wyraźnie pokazuje na znaczący wzrost liczby wniosków z Ukrainy po 2014 r., czyli od roku w którym sytuacja wewnętrzna i polityka zagraniczna Ukrainy skomplikowała się ze względu na konflikt we wschodnich obwodach i utratę Krymu na rzecz Rosji. Od 2014 r. widoczny jest wyraźny wzrost liczby składanych przez cudzoziemców podań o zezwolenie na pracę w Polsce. Jednak przy procentowym wzroście liczby składanych w Polsce podań ogółem, odpowiednio w 2014 r. 15%, w 2015 r. 58%, w 2016 r. 88%, wzrost liczby wniosków obywateli Ukrainy cechuje wyższa dynamika, odpowiednio 36% (2014), 98% (2015) i 103% (2016).

Tabela 3.

Zmiana liczby wniosków cudzoziemców o zezwolenie na pracę w Polsce w latach 2011-2017

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2016*	2017*
w udziale procentowym								
Wnioski z Ukrainy	46,89	52,26	52,05	61,64	77,39	83,76	82,60	84,02
Polska, zmiana rok/roku	+15,42	-1,54	-1,90	+14,89	+58,08	+87,62	x	+119,23
Ukraina, zmiana rok/roku	+53,71	+9,74	-2,29	+36,05	+98,47	+103,06	x	+122,99
Różnica tempa wzrostu PL/UA	38,29	11,28	-0,39	21,16	40,39	15,44	x	3,77
Odmowy, z liczby ogółem	0,87	2,30	1,63	0,84	1,19	0,74	1,03	1,00
Odmowy, z Ukrainy	0,71	2,87	2,24	0,83	0,98	0,77	1,12	1,05

*styczeń-czerwiec

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>, 24.11.2017.

W 2017 r. ta tendencja uległa osłabieniu, w pierwszej połowie tego roku, przy wysokim wzroście liczby aplikacji ogółem (119%), podania z Ukrainy wzrosły o 123%. Co świadczy o wyraźnym spadku różnicy przyrostu liczby podań o zezwolenie na pracę ogółem, a zezwoleniami o pracę dla obywateli Ukrainy. W 2014 r. wzrost liczby podań z Ukrainy był wyższy od wzrostu liczby podań złożonych przez wszystkich cudzoziemców o 21%, w 2015 r. o 40%, a od 2016 r. notowany jest spadek wzrostu wniosków z Ukrainy (103%) w relacji do tempa wzrostu podań ogółem (88%), co daje różnicę 15%, a w pierwszym półroczu 2017 r. różnica ta wynosi jedynie ok. 4% na korzyść podań napływających z Ukrainy. Co interesujące pomimo znaczącego napływu liczby podań o zezwolenie na pracę, liczba odmów, zarówno ogółem, jak i w przypadku aplikacji z Ukrainy utrzymuje się przez cały analizowany okres na poziomie 1%. Biorąc pod uwagę wszystkie dane w 2015 r. mogło przebywać w Polsce ponad 1 mln Ukraińców. Należy jednak podkreślić, że krótkoterminowy

charakter ich pobytu i pracy pozwala szacować liczbę średnio przebywających jednocześnie w Polsce obywateli Ukrainy w na około 500 tys. (Chmielewska et al., 2016)

5. Wnioski

Reasumując wyniki przeprowadzonej analizy danych liczbowych charakteryzujących migrację z Ukrainy do Polski należy wskazać na kilka wyraźnie widocznych faktów, które na migrację wpływają i kształtują jej wielkość oraz zmiany w strumieniu migracyjnym. Do stałych elementów należą czynniki wpływające na atrakcyjność Polski jako kraju docelowego dla migracji Ukraińskiej. Należą do nich bliskość kulturowa i językowa, wspólna historia, łatwość zdobycia polskiej wizy, wzmocniona przez możliwością przyznania „Karty Polaka” przez licznych obywateli Ukrainy pochodzenia polskiego. Do czynników sprzyjających podejmowaniu pracy przez Ukraińców w Polsce należą malejące bezrobocie, co skutkuje funkcjonowaniem w coraz większym stopniu rynku pracownika, a nie pracodawcy. Sprzyjać tej tendencji na rynku pracy będzie obniżenie wieku przechodzenia na emeryturę w Polsce z 67 lat, do odpowiednio lat 60 dla kobiet i lat 65 dla mężczyzn. Kolejne wzmocnienie tej tendencji wynika z migracji zarobkowych Polaków do zachodnich państw Unii Europejskiej. A dodatkowo wprowadzenie programu 500+ będzie skutkowało zmniejszeniem zainteresowania polskich pracowników podejmowaniem sezonowej lub w ich ocenie nisko płatnej pracy (rolnictwo, budownictwo, opieka nad osobami starszymi, sprzątanie, podstawowe usługi np. w gastronomii). Stworzy to powiększającą się lukę na rynku pracy, którą wypełniają coraz liczniej obecni w kraju pracownicy z Ukrainy.

Z przeprowadzonej analizy wynika, iż stosunkowo mała liczba obywateli Ukrainy ubiega się o status uchodźcy w Polsce lub o objęcie ochroną międzynarodową lub uzupełniającą, co biorąc pod uwagę trwający na Ukrainie konflikt jest trudne do wytłumaczenia. Wprawdzie w latach 2014-2016 miał miejsce dwukrotny wzrost liczby złożonych podań, z ok. 6 tys. do 12 tys., jednak z Ukrainy, mimo trwających z przerwami w dwóch wschodnich obwodach kraju walk oraz pomimo utracenia obwodu krymskiego, napływało rokrocznie jedynie ok. 2 tys. wniosków, przy wyraźnej tendencji spadkowej w 2016 r. Może wytłumaczeniem tej niskiej liczby wniosków jest trudność z uzyskaniem statusu uchodźcy przez mieszkańców Ukrainy, gdyż poza terenami ogarniętymi konfliktem, Ukraińcy z pozostałych obwodów nie mają formalnych argumentów za przyznaniem takiego statusu.

Zupełnie odmiennie wygląda statystyka wniosków o pobyt stały, status rezydenta i legalizację pobytu. W badanym okresie czasu wnioski obywateli Ukrainy stanowiły 44% (2014), w 2015 r. Ukraińcy złożyli 58,7 tys. wniosków, co stanowiło już 63% z liczby ogółem, a w kolejnym roku było to już 96,5 tys. wniosków na 152 tys. złożonych ogółem, co wskazuje na tendencję wzrostową. Tylko w pierwszej połowie 2017 r. cudzoziemcy złożyli

w Polsce ogółem 89 tys. wniosków o zezwolenie na pobyt, wśród których było 58 tys. wniosków ukraińskich. Jednak wejście w życie ustawy znoszącej obowiązek wizowy dla obywateli Ukrainy przybywających do Polski prawdopodobnie wpłynie na zmniejszenie liczby wniosków składanych w przez obywateli tego kraju w drugiej połowie 2017 r.

Pod względem statusu prawnego największą grupę migrantów stanowią w Polsce obcokrajowcy dla których polscy pracodawcy zarejestrowali w PUP oświadczenia o powierzeniu pracy. W analizowanym okresie czasu, od 2011 r. do 2016 r. nastąpił ponad pięciokrotny wzrost liczby rejestrowanych przez powiatowe urzędy pracy oświadczeń pracodawców o powierzeniu pracy cudzoziemcom z ok. 260 tys. do 1314 tys. Wydaje się warte podkreślenia, iż w tym okresie udział oświadczeń o powierzeniu pracy obywatelom Ukrainy niezmiennie sięga powyżej ok. 92%. A w 2016r . sięgnął poziomu 96,1% z liczbą 1262,8 tys. oświadczeń.

Podobne tempo wzrostu, które cechowało liczbę wniosków o legalizację pobytu miała również liczba wniosków o pozwolenie na pracę w Polsce. Po początkowym wzroście o 50% liczby aplikacji w 2011 r. w kolejnych dwóch latach nastąpiła stabilizacja liczby wniosków na poziomie 52% wniosków. A wyraźny wzrost widoczny jest w latach 2014-2016, w których Ukraińcy złożyli odpowiednio 61%, 77% i 84% podań o zezwolenie na pracę. Ta tendencja utrzymana została w pierwszej połowie 2017 r., w której z Ukrainy napłynęło także 84% wszystkich aplikacji. W analizowanym okresie czasu wyraźnie widoczny jest większe tempo wzrostu liczby wniosków z Ukrainy w porównaniu do wzrostu liczby wniosków składanych przez cudzoziemców ogółem, jednak od 2016r . można obserwować jego wyraźny spadek, który także pokazują dane za pierwszą połowę 2017 r. Wysoce prawdopodobne wydaje się stabilizacja niskiego wzrostu podań o zezwolenie na pracę w Polsce przy wzroście liczby obywateli Ukrainy korzystających ze zniesienia obowiązku wizowego przy wjeździe do Polski, i udających się z Polski do innych państw Unii Europejskiej.

Po dodaniu liczby oświadczeń o powierzeniu pracy oraz liczby pozwoleń na pracę, liczby osób, którym udzielono ochrony międzynarodowej i liczby uchodźców, można szacować liczbę obywateli Ukrainy, którzy mogli legalnie przebywać w Polsce w 2016 r. na ok. 1430 tys. Jednak należy mieć na względzie, iż wielu z nich nie przebywało w Polsce przez cały rok, lecz jedynie przez kilka miesięcy, ze względu na czas na jaki wydano im wizę, zgodę na czasową pracę lub zarejestrowano oświadczenie o powierzeniu pracy w Polsce w okresie kilku miesięcy. Na liczbę migrantów z Ukrainy w Polsce będzie miał także wpływ decyzji o wyborze kraju docelowego migracji, co przy znacznej różnicy w wynagrodzeniach pomiędzy Polską i innymi krajami Unii Europejskiej będzie działało na niekorzyść Polski jako docelowego.

Bibliografia

1. Bieniecki, M., Frelak, J., Kaźmierkiewicz, P., Pawlak, M. (2008). *Ukrainian Migrants on the Polish Labour Market*. Kyiv: International Organization for Migration.
2. Brunarska, Z., Grotte, M., Lesińska, M. (2012). Migracje obywateli Ukrainy do Polski w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego: stan obecny, polityka, transfery pieniężne. *CMR, Working Paper, 60(118)*, Warszawa.
3. Brunarska, Z., Kindler, M., Szulecka, M., Toruńczyk-Ruiz, S. (2016). Ukrainian Migration to Poland: A „Local” Mobility? In O. Fedyuk, M. Kindler M. (Eds.), *Ukrainian migrants to the European Union* (pp. 115-131). IMISCOE Research Series. Cham: Springer.
4. Castles, S., Miller, M.J. (1993). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
5. Chmielewska, I., Dobroczyk, G., Puzyńkiewicz, J. (2016). *Obywatele Ukrainy pracujący w Polsce – raport z badania. Badanie zrealizowane w 2015 r.* Warszawa: Departament Statystyki NBP.
6. Fedyuk, O., Kindler, M.: Migration of Ukrainians to the European Union: Background and Key Issues. In O. Fedyuk, M. Kindler (Eds.), *Ukrainian migrants to the European Union* (pp. 1-14). IMISCOE Research Series. Cham: Springer.
7. Górny, A., Kaczmarczyk, P., Napierała, J., Toruńczyk-Ruiz, S. (2013). *Raport z badania imigrantów w Polsce*. Warszawa: Fundacja Ośrodek Badań nad Migracjami.
8. Górny, A., Napierała, J. (2011). Badania migrantów jako przedstawicieli populacji „ukrytych” – dobór próby sterowany przez respondentów (Respondent Driven Sampling). W P. Kaczmarczyk (red.), *Mobilność i migracje w dobie transformacji, wyzwania metodologiczne* (ss. 155-193). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
9. Grabowska-Lusińska, I., Żylicz, A. (2008). *Czy polska gospodarka potrzebuje cudzoziemców?* Warszawa: OBM WNE UW.
10. Grzymała-Kazłowska, A., Stefańska, R., Szulecka M. (2008). Różnice i podobieństwa w integracji migrantów o różnym statusie prawnym. W A. Grzymała-Kazłowska (red.), *Między wielością a jednością. Integracja odmiennych grup i kategorii migrantów w Polsce* (ss. 81-140). Warszawa: OBM WNE UW.
11. Hoffman, M., Reichel, D. (2011). *Ukrainian Migration: An analysis of migration movements to, through and from Ukraine*. Wien: International Centre for Migration Policy Development (ICMPD).
12. Jarecki, W. (2017). Imigracja zarobkowa w Polsce. Stan i perspektywy emigracji zarobkowej z Ukrainy do Polski. *Zeszyty Naukowe UEK, 4(964)*, 135-151.

13. Kałuża-Kopias, D. (2016). Imigranci na polskim rynku pracy według statystyki MPiPS. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 258(1), 17-28.
14. Kindler, M. (2011). *A risky business? Ukrainian migrant women in Warsaw's domestic work sector*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
15. Kindler, M., Kordasiewicz, A., Szulecka, M. (2016). *Care needs and migration for domestic work: Ukraine-Poland*. Geneva: International Labour Organization.
16. Kindler, M., Szulecka, M. (2013). The Economic integration of Ukrainian and Vietnamese migrant women in the polish labour market. In L. Näre, J. Andall (Eds.), *Gender and the labour market in Europe. Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39, 649-667.
17. Okólski, M. (1997). Najnowszy ruch wędrowniczy z Ukrainy do Polski. Charakterystyka Strumieni, cech migrantów i okoliczności pobytu w Polsce. *CMR Working Paper*, 14.
18. Stokłosa, K. (2017). Ukraine and Russia in Crisis – A Polish View. In G. Besier, K. Stokłosa (Eds.), *Neighbourhood Perceptions of the Ukraine Crisis. From the Soviet Union into Eurasia?* (pp. 171-184). London-New York: Routledge.
19. Vollmer, B., Malynovska, O. (2016). Ukrainian Migration Research Before and Since 1991. In O. Fedyuk, M. Kindler (Eds.), *Ukrainian migrants to the European Union* (pp. 115-131). IMISCOE Research Series. Cham: Springer.
20. Wendt, J.A. (2016a). Europejski kryzys migracyjny a gospodarka. *Biuletyn Internetowy Nowa Era*, 1-5.
21. Wendt, J.A. (2016b). The problems of migration to Europe from Polish point of view. In L. Moccia (ed.), *Migrants and refugees across Europe How to share the challenge for a shared world of peace* (pp. 23-28). Papers of International Seminar. Roma: Università degli Studi Roma Tre.
22. *Zniesienie obowiązku wizowego wobec obywateli Ukrainy – konsekwencje migracyjne dla Unii Europejskiej* (2017). Ekspertyza Ośrodka Studiów Wschodnich. Warszawa.
23. <https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>, 24.11.2017.